

Invenția se referă la materialele semiconductoare și poate fi utilizată pentru obținerea acestor aliaje.

Sunt cunoscute aliaje $\text{Bi}_{1-x}\text{Te}_x$ obținute prin metode de topire în tuburi de molibden cu concentrații mici de Te. În cazul nostru concentrația de Te depășește valoarea de 1% at. Cercetările științifice au stabilit creșterea treptată a FEMT (forței electromotoare termice) odată cu mărirea temperaturii și micșorarea treptată a FEMT cu mărirea concentrației de impurități-donori Te în Bi pur. Forța electromotoare termică FEMT difuzională a metalelor și a semiconductoarelor degenerate depind liniar de temperatură $\alpha \sim T$. La temperaturi $T < 100\text{K}$ într-un șir de materiale FEMT a purtătorilor $\alpha \sim T^n$, unde $n > 0$ [1].

Mai este cunoscut că în aliaje semiconductoare la apariția unui minimum în dependență de temperatura FEMT, persistă două mecanisme de formare a FEMT. Deoarece valoarea FEMT fonică este sensibilă la prezența defectelor rețelei cristaline, vârful $\alpha(T)$ poate fi întins, de exemplu, prin dopare. Devierea de la dependența de temperatură standard este posibilă la prezența în structura de zonă a materialului a unor particularități topologice Lifșit [2].

Dezavantajul acestor aliaje constă în aceea că pentru a forma un măsurător liniar al diferenței de temperatură de o sensibilitate constantă este necesar un corp de lucru, FEMT al căruia nu depinde de temperatură.

Problema pe care o rezolvă prezenta invenție constă în obținerea unui aliaj de Bi-Te cu un coeficient al FEMT constant într-un diapazon larg de temperaturi.

Esența invenției, conform primei variante, constă în aceea că aliajul este executat în bază de Bi dopat cu Te și tratat termic până la recristalizare, gradientul de temperatură al căruia este orientat de-a lungul axei trigonale a rețelei cristaline a aliajului, unde Te se conține în proporție de 1,35...1,45% at. Iar conform variantei a doua, gradientul de temperatură al aliajului este orientat de-a lungul axei bisectoare a rețelei sale cristaline, unde Te se conține în proporție de 1,05...1,15% at.

Cele mai potrivite aliaje care soluționează problema invenției, în cazul când gradientul de temperatură este direcționat pe axa trigonală corespund lui $x=1,4\%$ at. când gradientul de temperatură este direcționat pe axa bisectoare – $x=1,1\%$ at. În cazul când gradientul de temperatură este direcționat pe axa trigonală, iar concentrația Te este de 1,0; 1,2 sau 1,6 at., FEMT este constantă într-un diapazon mic de temperaturi $\approx 40...60\text{K}$. Dar pentru cazul când gradientul de temperatură este direcționat pe axa bisectoarei, iar concentrația Te este de 0,9; 1,0; 1,2 sau 1,3% at., FEMT este constantă într-un diapazon mic de temperaturi $\approx 30...50\text{K}$.

Pentru a obține aliajul cu compoziția necesară este utilizat bismut-000 și telur TV-4. Aliajul a fost obținut prin metoda de recristalizare orizontală zonală cu o viteză variabilă. Impuritățile de Te au fost introduse în Bi, în unități de procentaj atomic $x, \% \text{ at}$.

La doparea bismutului cu telur pe de o parte se întinde vârful fonic, pe de altă parte, la un nivel respectiv de dopare se includ în transferul electronic noi seturi de purtători, așadar, se efectuează transferul fazic Lifșit. În regiunea de transfer fazic în bismut apare o componentă difuză anormală a FEMT opusă după sens celei normale. În domeniul de degenerare puternică a gazului electronic componenta electronică a FEMT la fel ca și cea normală depind liniar de temperatură. De aceea este posibil de a selecționa un aliaj cu așa compoziție, ca FEMT sumară să nu depindă de temperatură. Pentru aliajul $\text{Bi}_{0,986}\text{Te}_{0,014}$ cu contacte de potențial de cupru coeficientul de temperatură de variație a FEMT la gradientul în direcția axei trigonale în intervalul 40-240 K constituie

$$\Delta\alpha/\alpha(40\text{K}) \Delta T = 0,2/7 \times 200 = 1,5 \cdot 10^{-4} \text{K}^{-1},$$

Iar la gradientul în direcția axei bisectoare a aliajului $\text{Bi}_{0,989}\text{Te}_{0,011}$

$$\Delta\alpha/\alpha\Delta T = 1,2 \cdot 10^{-4} \text{K}^{-1}.$$

Cum se vede din fig. 1, FEMT în intervalul 40...240 K, în direcția axei trigonale este constant și egal cu $7 \mu\text{V/K}$, iar în direcția axei bisectoare la temperaturi de 20...280 K este egal cu $10 \mu\text{V/K}$, iar probele tăiate în direcția axei bisectoare, posedă un mecanism de duritate mare.

Aliajele $\text{Bi}_{0,989}\text{Te}_{0,011}$ și $\text{Bi}_{0,986}\text{Te}_{0,014}$ pot fi utilizate pentru a fabrica traductoare a gradientului de temperatură a construcțiilor criogene mari pentru măsurarea gradientului de temperatură la analiza expres a proprietăților materialelor termoelectrice la temperaturi joase.